

JEGYZETEK

BEVEZETÉS

¹ Meller V. Ágnes: *Egy bronzkori krimi ürügyén.* Világosság 1978/10.

² Robert Katz: *La politique de la fin du monde.* Cérés. Revue de FAO sur le développement 1974/1.

³ *Le Courrier* 1974/5.

⁴ Lester R. Brown: *World Population Trends: Signs of hope, signs of stress.* Worldwatch Institute, Washington D.C., 1978.

⁵ *Tendances démographiques récentes et perspectives d'avenir.* Annexe II. Az 1974. évi bukaresti Népesedési Világkonferencia (a továbbiakban: NV) számára készült jelentés.

⁶ Léon Tabah: *Le bouleversement de la carte démographique mondiale.* *Le Monde* 1979. ápr. 10–11.

⁷⁻⁸ *Population, ressources et environnement.* A bukaresti NV számára készült jelentés.

⁹ R.-P. Paringaux: *Le ghetto de la faim.* *Le Monde* 1979. júl. 13.

¹⁰ Vö. J. Moerman: *Le problème de la population.* Paris, 1975.

¹¹ Az itt és a következőkben szereplő adatok az *Anuarul statistic* (Direcția centrală de statistică, București) 1978-as évfolyamából származnak.

MALTHUS

¹ E. A. Wrigley: *Népesedés és történelem.* Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1973.

² Louis Salleron: *Essai sur le principe de population.* *Malthus.* Paris, 1972.

³ E. A. Wrigley: *I. m.*

⁴ L. Salleron: *I. m.*

⁵ J. M. Keynes: *Economic Possibilities of Our Grandchildren,* 1931.

⁶ J. K. Galbraith: *The Affluent Society.* II. kiadás. Hamish Hamilton, 1977.

⁷⁻⁸ L. Salleron: *I. m.*

⁹ Marx: *A politikai gazdaságtan bírálatának alapvonalai.* Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1972, II. 80.

BIOLÓGUS KASSZANDRÁK

¹ Alfréd Sauvy: *Changements quantitatifs et qualitatifs des populations humaines sous l'influence des progrès biomédicaux. Médecine et Hygiène* 1972/10.

² J. Moerman: *I. m.*

³ *Population, Evolution and Birth Control*. Ed. Garrett Hardin, II. kiadás, San Francisco, 1969.

⁴ Vö. Daniel Bellnek Herman Kahn és B. Bruce Briggs *Things to Come. Thinking about the 70's and 80's* (New York, 1972) című művéhez írt előszavával.

⁵ A. Sauvy: *I. m.*

⁶ *Population, Evolution and Birth Control*.

⁷ Sem Haldane, sem H. G. Wells nem érte meg ezt az időt.

OMEGA PONT VAGY LASSULÓ GYARAPODÁS?

¹ A mértani haladvány olyan számsorozat, amelyben a másodiktól kezdve mindegyik tag egyenlő a közvetlen előtte lévő tagnak és egy állandó számnak a szorzatával. Pl: 3; 3.5; 3.5²; 3.5³; 3.5⁴; ... vagy általánosabban: a, a.k, a.k², a.k³... a.kⁿ. Az a.kⁿ képlet az exponenciális növekedést fejezi ki, ahol a az alapnépesség, k a növekedési arányszám, n pedig az időegységek (évek) száma.

² Gondolat kiadó, Bp. 1973.

³ A számtani haladvány olyan számsorozat, amelyben a másodiktól kezdve mindegyik tag egyenlő a közvetlen előtte lévő tagnak és egy állandó számnak az összegével. Pl: 3; 3+2; 3+2+2;... vagy általánosabban: a, a+k, a+2k, a+3k ... a+nk.

⁴ Acsádi György–Theiss Ede: *A népesség alakulásának előrebecslése. Bevezetés a demográfiába*. Szerkesztette: Szabady Egon. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Bp., 1964.

⁵ Vö. M. Reinhardt – A. Armengaud: *Histoire générale de la population mondiale*. Paris, 1961.

⁶ *Die göttliche Ordnung in den Veränderungen des menschlichen Geschlechts aus der Geburt, dem Tode und der Fortpflanzung desselben erwiesen*.

⁷ P. V. Verhulst művének címe: *Notice sur le loit que la population suit dans son accroissement*.

^{7a} L. A. J. Quetelét főműve, a *Sur l'homme et le développement de ses facultés ou Essai de Physique Sociale* csak 1869-ben látott napvilágot.

⁸ R. Pearl – L. J. Reed: *On the Rate of Growth of the Population of the United States since 1790 and its Mathematical Representation*. 1920.

⁹ *Mică enciclopedie de demografie*. Editura științifică, Buc, 1975.

¹⁰ Teofil T. Vescan: *Az anyag ismerete a modern természettudományban. Társadalomtudomány és politika.* Szerkeszti: Jordáky Lajos. I. évf., I. kötet, 1946. június.

¹¹ E. A. Wrigley: *I. m.*

¹² Uo.

¹³ Kaj Birket-Smith: *A kultúra ösvényein.* Gondolat könyvkiadó, Bp., 1969.

¹⁴ Fritz Baade: *Versenyfutás a 2000. évig.* 3. átdolg. és bőv. kiadás. Közg. és Jogi könyvkiadó, Bp., 1965.

¹⁵ R. Pressat: *Analiza demografică.* Editura științifică, Buc., 1974.

¹⁶ Vl. Trebici: *Populația mondială.* Editura științifică, Buc, 1974.

¹⁷ *Introducere în prognoza demografică.* Editura Junimea, Iași, 1974.

¹⁸ A példákhoz szükséges népmozgalmi adatok az *Anuarul statistic* 1973. és 1978. évfolyamaiból származnak.

¹⁹ Itt és részint a következőkben szereplő adatok zömét a fentebb idézett *Bevezetés a demográfiába* című mű alábbi fejezeteiből merítem: Acsádi György, Barsy Gyula–Theiss Ede, Miltényi Károly: *A népességi folyamatok együttes elemzése;* Barsy Gyula–Theiss Ede: *A népesség mechanizmusának vizsgálata.*

²⁰ Megjelent: *Genus* 1972/1–4.

AZ ÉHSÉG DIMENZIÓI

¹ R.–P. Paringaux: *I. m.*

² Edouard Saouma, a FAO vezérigazgatójának nyilatkozata. *Le Monde* 1979. júl. 13.

³ Dr. Sárkány Pál: *A „világélelmezési válság” és ami mögötte van.* *Természet Világa* 1978/11.

⁴ Vö. Lester R. Brown: *In the Human Interest.* New York, 1974.

⁵ Fritz Baade: *Versenyfutás a 2000. évig.* 3. átd. és bőv. kiadás. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Bp., 1965.

⁶ *Combien de personnes la terre pourrait-elle nourrir?* A bukaresti NV számára készült jelentés.

⁷ Michael Allaby: *The World Food Problem.* London, 1972.

⁸ Alexej Pokrovszky akadémikus: *Non, nous n'allons pas à la famine.* *Cérés* 1972/6.

⁹ M. Allaby: *I. m.*

¹⁰ R.–P. Paringaux: *I. m.*

¹¹ Népszabadság 1969. jan. 4.

¹² Gunnar Myrdal: *Korunk kihívása: a világszegénység.* Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Bp., 1974.

- ¹³ A bukaresti NV-n elhangzott jelentésekből.
¹⁴ *Restructurarea ordinii internațională*. Coordona-
tor: Jan Tinbergen. Editura politică, Buc, 1978.
¹⁵ M. Allaby: *I. m.*
¹⁶ L. R. Brown: *I. m.*
¹⁷ Népszabadság 1979. szept. 13–16.
¹⁸ Jacques Angout: *Disette de riz en Asie*. *Science
et Vie* 1978/10.
¹⁹ Mihajlo Mesarovič – Edward Pestel: *Omenirea
la răspîntie*. Editura politică, Buc, 1975.
²⁰ Dr. Sárkány Pál: *I. m.*
²¹ E. Saouma: *I. m.*
²² J. C. Pomonti: *Fascinantes et misérables villes
d’Afrique*. *Le Monde* 1979. febr. 4–5.,
²³ *Urbanisation et expansion des métropoles*. A bu-
karesti NV számára készült jelentés.
²⁴ *L’évolution démographique et le développement
économique et social*. A bukaresti NV számára készült
jelentés.
²⁵ *Anuarul statistic* 1978.
²⁶ *Restructurarea ordinii internațională*.

CSILLAPODÁS – DE MILYEN ÁRON?

- ¹ Például Kurt Witthauer és L. R. Brown.
² *Le Courier* 1974/5.
³ Az itt és a következőkben szereplő adatok, ha más
forrásmegjelölés nem áll mellettük, az ENSZ demográ-
fiai évkönyveiből és a Világbank ugyancsak évenként
megjelenő *World Bank Atlas*aiból származnak.
⁴ *Fejlődő országok lexikona*. Akadémiai Kiadó, Bp.,
1973, 341.
⁵ *Anuarul statistic* 1978.
⁶ Uo.
⁷ *World Bank Atlas* 1977.
⁸ R.-P. Paringaux: *I. m.*
^{9–10} Az ENSZ demográfiai évkönyvei.
¹¹ M. Mesarovič – E. Pestel.: *Omenirea la răspîntie*.
Ed. Politică, Buc, 1975.
¹² A régebbi változatokat lásd VI. Trebici: *I. m.*; az
itt szereplő adatokat Léon Tabah, az ENSZ demográ-
fiai osztálya vezetőjének az előbbiekben is idézett ta-
nulmányára alapján részint módosítottam.
¹³ L. R. Brown: *In the Human Interest*. New York,
1974.
^{13a} *World Bank Atlas*. 1975, 1976, 1977.
¹⁴ *New Scientist* 1978. jún, 22.
¹⁵ Dorothy Nortman: *Changing Contraception Pat-
terns; a Global Perspective*. *Population Bulletin*. Po-

pulation Reference Bureau, Washington D. C., 1977. VIII.

¹⁶ Nincs kizárva, hogy az Iránban legutóbb végbe ment események hatására a terhességmegelőzés lehetőségével élők száma, ismét csökkenni kezd.

¹⁷ A londoni *The Lancet* orvosi folyóirat 1978. jún. 10-i száma szerint rövidesen világviszonylatban rendelkezésre állnak majd olyan prosztoglandin készítmények, amelyek művi beavatkozás nélkül is lehetővé teszik a terhességmegszakítást.

¹⁸ *Tendances démographiques dans le monde et dans ses principales régions*. A bukaresti NV számára készült jelentés.

¹⁹ Uo.

²⁰ L. Tabah: *I. m.*

²¹ Uo.

²² *Tendances démographiques...* L. jelentés.

²³ L. Tabah: *I. m.*

²⁴ *World Bank Atlas* 1977.

²⁵ L. Tabah: *I. m.*

FEHÉR PESTIS

¹ Alfréd Sauvy: *Le navire*. *Revue française de sociologie* 1972/2.

² M. Reinhardt – A. Armengaud: *I. m.*

³ Miltényi Károly: *A népesség szaporulata*. In: *Bevezetés a demográfiába*.

⁴ E. Van de Welde – J. Knodel: *Demographic Transition and Fertility Decline: the European Case*. Sidney, 1967.

⁵ Demény Pál: *Early Fertility Decline Austria-Hungary: a Lesson in Demographic Transition*, *Daedalus* 1968. Spring.

⁶ Vö. az 1869–1910. évi hivatalos népszámlálási adatokkal.

⁷ R. K. Stix – F. W. Notestein: *Controlled Fertility...* Baltimore, 1940.

⁸ M. Reinhardt – A. Armengaud: *I. m.*

⁹ Az ebben az alfejezetben szereplő kimutatásokat az *Anuarul statistic*, a környező szocialista országok hivatalos adatai, valamint a *Bevezetés a demográfiába* és a *Népességpolitika – a világ népességi problémái* (Bp., 1974) című kötetek alapján állítottam össze.

¹⁰ *Population* 1976/6.

¹¹ *A Science et Vie*, *Der Spiegel*, valamint más folyóiratokban megjelent adatok nyomán.

¹² *Der Spiegel* 1978/45.

^{13–14} *Science et Vie* 1977/7.

¹⁵ A. Sauvy: *I. m.*

IMPONDERÁBILIÁK

- ¹ M. Reinhard – A. Armengaud: *I. m.*
- ² Huszár István: *Népesedéspolitikánk időszerű kérdései.* In: *Népesedéspolitika – a világ népesedési problémái.*
- ³ *Élet és irodalom*, 1978/26.
- ⁴ Lásd: bővebben: *Fertility, Aspirations and Resources: a Symposium on the Easterlin Hypothesis.* *Population and Development Review* 1976/3–4.
- ⁵ H. Bastide – A. Girard: *Attitudes des français sur le conjoncture démographique, la natalité et la politique familiale à la fin du 1976.* *Population* 1977/3. A tanulmányt ismerteti: *Demográfia* 1978/1.
- ⁶ *Le Monde* 1979. május 10.
- ⁷ A. J. Coale: *The Demographic Transition.* A bukaresti NV-n felolvasott tanulmány.
- ⁸ H. Bastide – A. Girard: *I. m.*
- ⁹ *Le Monde* 1979. május 10.
- ¹⁰ *The USSR in figures.* Moszkva, 1976.
- ¹¹ A tanácskozásokról szóló beszámoló V. P. Tomin tollából a moszkvai *Szociologicseszkaja isszledovanyija* 1976/2. számában jelent meg. Ismerteti: *Valóság* 1976/11.
- ¹² J. Z. Holzer: *Aktualne prognozy demograficzne...* *Studia demograficzna* 1976/44.

HAZAI VALÓSÁG

- ¹ Veronica Giosu: *Populația României. Studiu geografico-economic.* (Rezumatul tezei de doctorat) Universitatea Al. I. Cuza, Iași, 1972 és Ioan Popovici: *Terra, prezent și viitor.* Editura Albatros, Buc. 1978.
- ² Hivatalos statisztika és népszámlálási adatok.
- ³ Natalia Giurgiu: *Populația Transilvaniei la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XIX. Populație și societate.* Studii de demografie istorică. Vol. I. Sub redacția Prof. Ștefan Pascu. Editura Dacia, Cluj, 1972.
- ⁴ 1910. évi népszámlálási adat.
- ⁵ Ioan Popovici: *I. m.*
- ⁶ Az itt és a következőkben szereplő adatok, amennyiben nem áll mellettünk más forrásmegjelölés (és nem a saját számításaimon alapulnak, amire mindig külön utalok), az *Anuarul statistic* 1966–1978-as évfolyamaiból, valamint az 1977. évi népszámlálás előzetes adatait ismertető *Revista de statistică* 1977–1978-as évfolyamaiból származnak.
- ⁷ *Az RKP XI. kongresszusa.* 1974. nov. 25–28. Politikai könyvkiadó, 1975, 601.

⁸ I. Measnicov – Vl. Trebici: *Aspecte ale migrației interne și urbanizarea în lumina rezultatelor preliminare ale recensământului din 5: I. 1977. Revista de statistică* 1978/4.

⁹ I. Popovici: *I. m.*

¹⁰ I. Șalapa: *Populația României sub semnul marilor prefaceri economico-sociale. Era socialistă* 1974/4.

¹¹ *Korunk* 1976/6.

¹² I. Measnicov – Vl. Trebici: *I. m.*

¹³ Kriterion Könyvkiadó, 1978.

¹⁴ *Korunk* 1976/6.